

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Grafisk notation

Om metodiske øvelser i at lave lyttepartiturer. 1999f

Bergstrøm-Nielsen, Carl

Publication date:
2014

Document Version
Accepteret manuscript, peer-review version

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Bergstrøm-Nielsen, C. (2014). *Grafisk notation: Om metodiske øvelser i at lave lyttepartiturer. 1999f*. Institut for Musik og Musikterapi, Aalborg Universitet.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

GRAFISK NOTATION

Om metodiske øvelser i at lave lyttepartiturer.

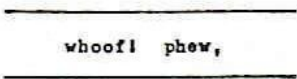
af Carl Bergstrøm-Nielsen, cand. phil, undervisningsassistent
ved Musikterapi, Aalborg Universitetscenter.

There are five pieces on Fig.II

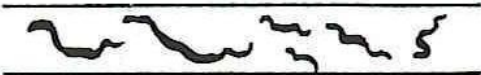
The first goes:

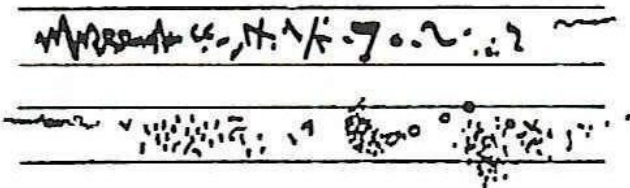
The second (Violin Concerto No.2) goes:

The third goes:

The fourth goes:

The fifth also goes.

Denne notation er fra en anmeldelse ved Peter Riley af Trans Musiq kassettebåndsudgivelser i det engelske blad *MUSICS* 6, 1976. - Første del ser ud til at være oversigtsmæssigt ment; i anden del gribes til verbale betegnelser, i de følgende synes klart forskellige lyde og teksturer at blive gengivet. Slutningen gengiver muligvis den situation, man kan komme i efter længere tids koncentreret anstrengelse med at lave notationer!

I N D H O L D:

FORBEMÆRKNING
OFTE STILLEDE SPØRGSMÅL
GRAFISK NOTATION PÅ AAU
HVAD ER GRAFISK NOTATION
LYTTEPARTITURER
2 "STORME"
LAV SIGNATURER!
SPECIELT VEDR. MELODIER
DEL OP I AFSNIT!
STILISÉR!
KOORDINATSYSTEMET
COMPUTERVISUALISERING
NOTATIONENS HELHED
PIKTOGRAMMER SOM SUPPLEMENT
COMPUTER, PRODUKTION OG REPRODUKTION
FALDGRUBER
DIV. KRAV OG GODE IDEER ANG. EKSAMEN

APPENDIX:
LITTERATUR
SLAGSER AF ØVELSER

FORBEMÆRKNING

Denne lille bog er lavet til brug ved undervisningen i grafisk notation, som fra 2007 er blevet en del af Auditiv Analyse. Den skulle dække behovet for en skriftlig fremstilling i forbindelse med undervisningen. Bogen er startet i 1992 - teksten er løbende blevet revideret. - En ældre engelsk udgave findes også.

En hel del eksempelstof mv. holdes tilbage her, da det ikke skal afsløres før det praktiske arbejde hermed i timerne.

Selvom grafisk notation retter sig mod lyttepartiturer, er meget af stoffet også relevant i forhold til at lave improvisationsoplæg, notationer som der spilles efter. Blot kan man her tillade sig mere hvad angår notationens frie udformning.

Det fælles arbejde på kurserne har i høj grad bidraget til at udvikle denne metode.

Især hvis denne bog studeres som forberedelse til kursus, så vær bla. opmærksom på "slagser af øvelser" til sidst. I undervisningen veksles mellem forskellige af disse - de kan ligne hinanden, men vægten lægges helt forskellige steder.

OFTE STILLEDE SPØRGSMÅL

- Handler det om at spille efter billeder?

Ikke i timerne med grafisk notation - der sidder vi ved borde og koncentrerer os om at beskrive andres musik. Men faget må da meget gerne inspirere til den slags ude i det virkelige liv!

- Er der et fast system af tegn, vi skal lære?

Nej, jeg tror mere på at hver skal udvikle sin måde. Der er heller ikke én men flere slags musik, og notationen bør passe til. Mange udtryk kommunikerer umiddelbart. Den obligatoriske signaturforklaring til de udbyggede notationer sørger også for at læseren ikke lades i stikken. Det jeg fremlægger er en metode, man må benytte selvstændigt - jvf. afsnittet lige nedenfor.

- Hvordan bruges det her som musikterapeut?

Fx. til at fastholde, hvad der sker i det daglige med hurtige skitser - til at vise frem til kolleger, også tværfagligt, for at støtte overblikket når musikeksempler fremlægges - til at illustrere musikken med i publikationer - i udarbejdet form til at analysere i dybden og opdage nyt, fx. som led i en casebeskrivelse.

- Hvad skal vi kunne til eksamen?

Se afsnittet DIV. KRAV OG GODE IDEER ANG. EKSAMEN !

GRAFISK NOTATION PÅ AAU

Grafisk notation er en metode til at beskrive musik med uden noder. Den er velegnet til formidling til andre, og sammenlignet med andre tolkningsmetoder holdes bearbejdningen af indtryk for en stor del på et non-verbalt plan, idet man arbejder med tegninger.

Jeg mener, det er vigtigt at holde et rum frit for egen kreativ udformning samt at hver ny improvisation skal betragtes i sin egen ret. Derfor giver jeg ikke noget standardrepertoire af signaturer m.v. Dog vil jeg komme med principper, metoder og tommelfingerregler. Og øvelser som bearbejder forskellige sider af sagen, så man får styr på både detaljer og helhed.

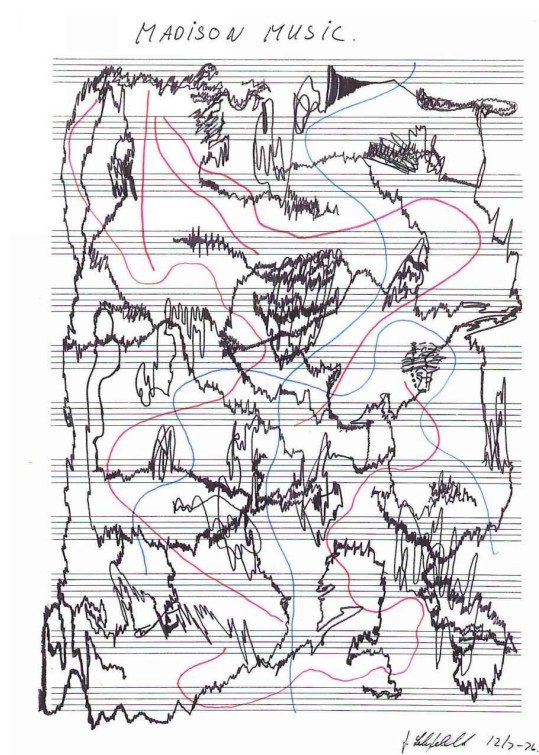
Grafisk notation i min udformning tager et koordinatsystem som udgangspunkt (op/ned svarende til højt/dybt og tiden fra venstre mod højre). Den lægger vægt på i sit grundlag at være deskriptivt, lyd-beskrivende men tager samtidig en ekspressiv dimension med og forholder sig tolkende. Metoden kan bruges som en slags hurtig notateteknik, men kan også udvikles til en detaljeret og flerlaget metode til analyse og formidling.

Se "stort format" ang. standarder til brug ved eksamen ved valg af dette. I "mindre format" kan man gøre helt som man vil.

HVAD ER GRAFISK NOTATION

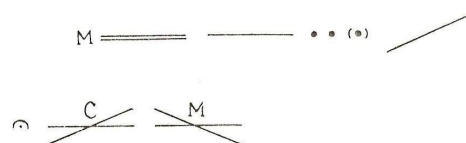
Grafisk notation kan løst defineres i en bred betydning som notation med andre tegn end noder. Den er især blevet udviklet af moderne komponister i 60-erne og 70-erne til at spille efter. Der er sommetider blevet indført nye tegn i traditionelle partiturer, men der kan også være tale om

spilleforlæg der helt er "anderledes". Nogle notationer var strengt systematiske, blot med andre tegn end noder, nogle var mere en form for fri billedkunst. Blandingsformer forekom også. Se Fig. 1.

Jørgen Løkfeldt: Madison Music (1976)

Fig. 1

fra Toshi Ichiyanagi: Sapporo (1963)

På musikuddannelserne har man også længe før denne tid dyrket form- og strukturanalyse af musikværker. I denne disciplin er formler, skemaer og oversigter af mange slags almindelige. I 1970-erne begyndte denne form for analyse tillige at blive dyrket som "auditiv analyse", altså på grundlag af lytteindtryk i stedet for eller til supplerende af nodelæsning.

Oftentimes har musikkens karakter gjort det nødvendigt for komponisterne at bruge andre tegn end den almindelige nodeskrift, fx. når klangfarver skulle beskrives i stedet for tonehøjder og når der ikke var tilsigtet nogen metrisk, tællelig rytme. At bruge den alm. nodeskrift her kunne føles som at spise suppe med en gaffel. I en del tilfælde har flertydighed og musikernes kreative medvirken været ønsket af komponisterne - kompositionen kunne blive oplæg til improvisation. (Særligt papir med historiske exx. findes.)

Exkurs: En streng sproglig/filosofisk betragtning kan bemærke, at al notation selvfølgelig er "grafisk" i betydningen "visuel" og at man kunne tale om "utraditionelle notationer med en vis tradition for fri kreativ udformning". Men associationer i netop denne retning ligger også i ordet "grafisk", jvf. Gyldendals Fremmedordbog 1968: "grafisk (gr. *grafi'kos*, adj til *gra'fe* tegning, skrivning) vedr. tegne- og skrivekunst; billedlig; ... g. *fremstilling* er anskueliggjort ved tegninger, mat. kurver o.l....". Altså: på græsk skelnedes ikke skarpt mellem tegning og skrivning; anskueliggørelse og et kunstnerisk element nævnes. Vi vender med den grafiske notation tilbage til en vis, kunstnerisk farvet enhed af tegning og skrivning.

LYTTEPARTITURER

Spillepartiturerne gav inspiration til lyttepartiturer med grafiske notationer lavet af pædagoger og musikanalytikere. Et udsnit af et af den sidste slags ses nedenfor i Fig. 2.

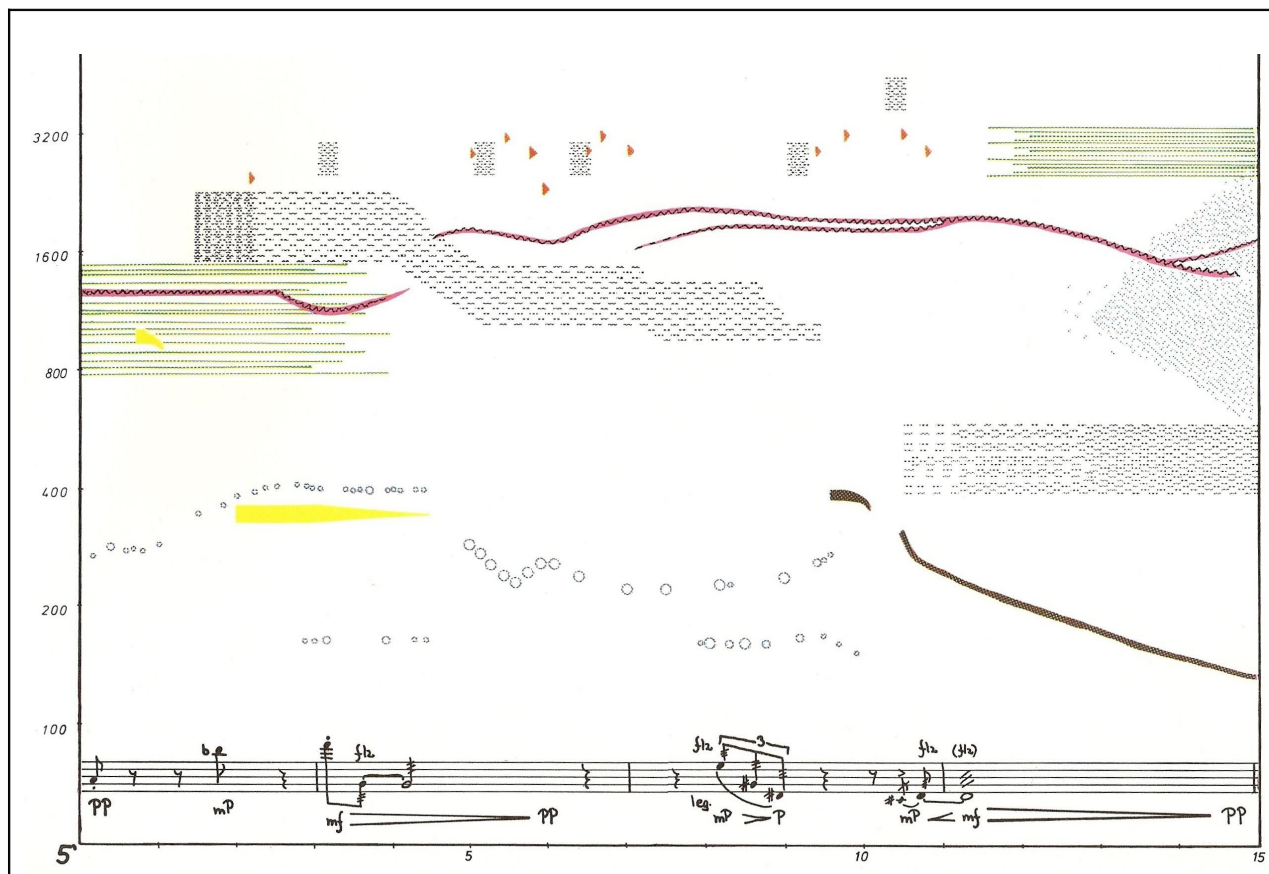
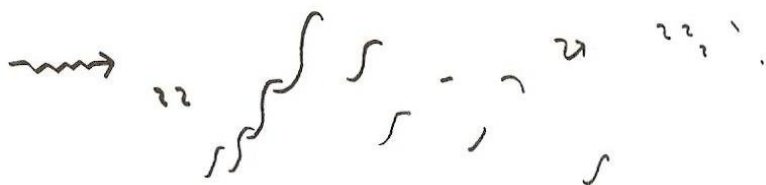

Fig. 2. Udsnit fra Borum mfl: Jørgen Plaetner: Nocturne for Flute and Tape. Aural Score. Wilhelm Hansen, cop. 1975.

Et lyttepartitur fungerer som et kort over et landskab: det hjælper til at give overblik over et musikforløb og til at orientere sig med. Jeg har selv haft nytte af den fordybelse, det kan give og har brugt det som et alternativ til verbal beskrivelse når noget skulle huskes, fx. fra en musikterapi-session.

Herunder er nogle små notationer af den slags, der kan laves hurtigt - dels fra en kortere stemmeimprovisation på nogle minutter, dels fra en hel session.

18/3 99

Curl/Sanne (SCHEMATIC DEPICTION)

SOMETHING'S
BEGINNING

S ...

C ...

OH! YES!

SPLENDID!

BOTH
SHARP
AND
SOFT

... DRUM

MOUTH HARP

~ SOFT VOICE

^ SHARP VOICE

△ FLUTE

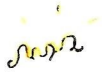
Fig. 3

Og her kommer nogle mere udarbejdede notationer. Begge er lavet over det samme eksempel på ca. 3 minutter (som var standard i gammel eksamensordning):

SIGNATUR FORKLARING

KLAVER : HELE VEJEN LILLA

XYLOFON : HELE VEJEN GUL/ORANGE

: melodiske & rytmiske bevægelser der klinger

: dybe, runde toner

: bank m. klaverets træ (i.e.g.)

: lille rytmisk frase m. 2 toner (ell. blot 1 tone)

: akkordbrydning

: "løsrevne toner", (-ikke melodi og ikke akkordbrydning)

: akkordbrydning

: hurtig løb opad (glider opad xylofon)

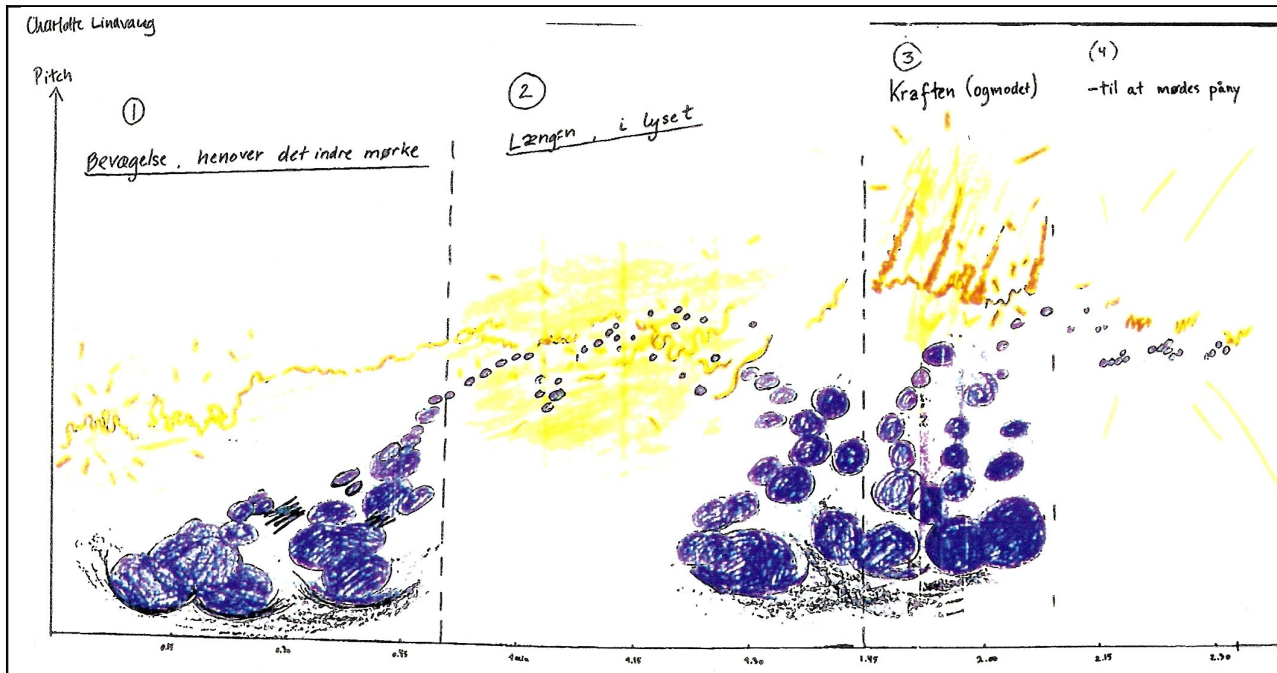

Fig. 4

SIGNATURE

 = metallofon
 = klaver diskant
 = klaver go
 = slag på træ el. lign.

 = metallofon
 = klaver

 = metallofon
 = metallofon & glissando
 = klaver diskant & bas

 = metallofon
 = klaver

Charlotte Linnaeus

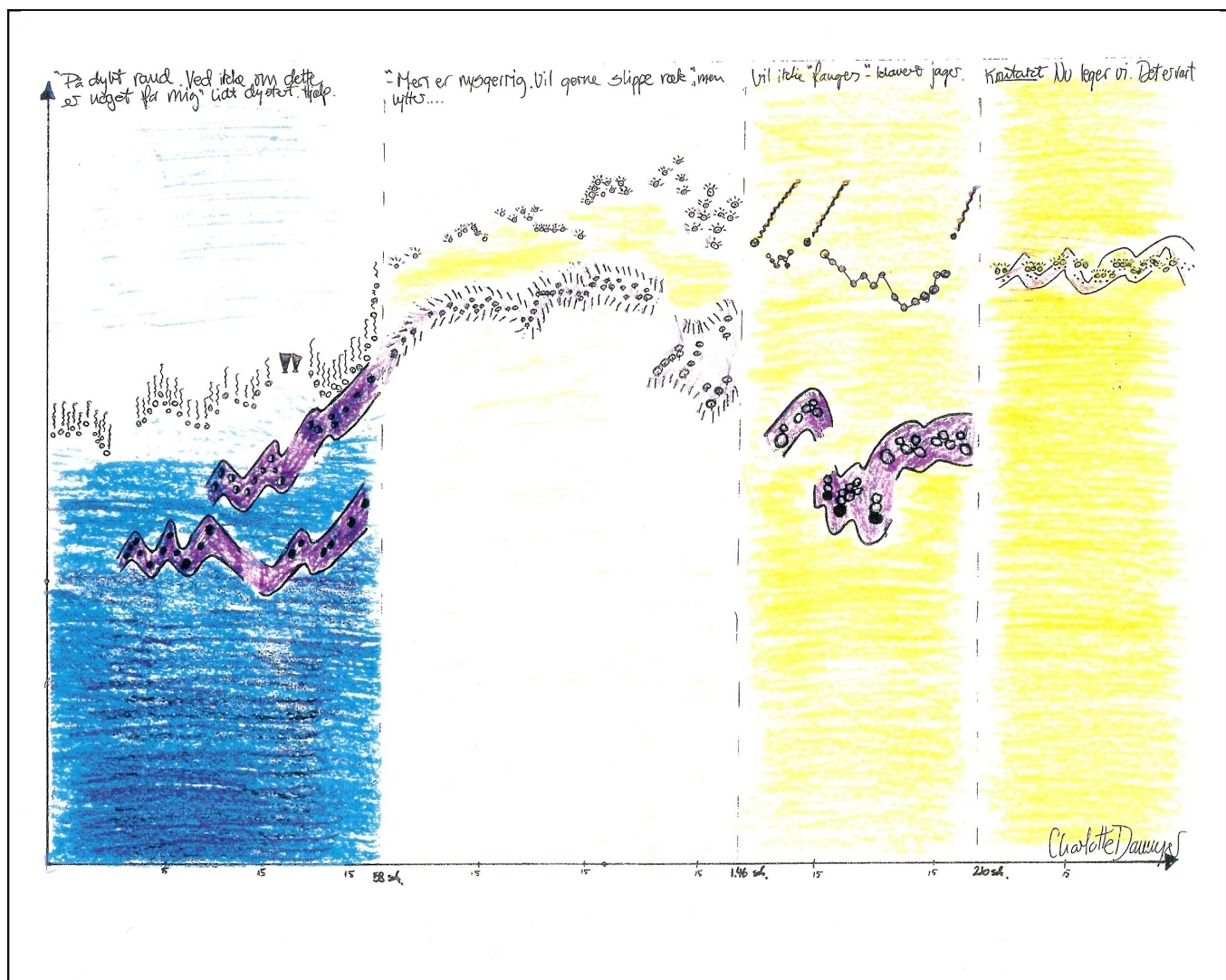

Fig. 5

Fig. 4 viser en notation af et musikterapi eksempel. Fig. 5 er et uddrag af en anden notation over det samme eksempel (begge eksamensopgaver). Der er både individuelle forskelle og ligheder, som er opstået uafhængigt af hinanden.

2 "STORME"

2 grundlag for at frembringe grafiske skrifter; 2 steder hvor grundlæggende inspiration kan hentes.

"Motorik-storm": Al skrift er spor efter bevægelse. Vi kan blive klar over nogle muligheder i vores egen skrive-motorik ved at lave øvelser i automatskrift. Lukke øjne, lade hånden bevæge sig med pennen ifølge hvad den finder på/ud fra temaer som suggerer noget... "Krusedullerne" der kommer ud af det kan have interessante individuelle præg (ligesom underskrifter), og forskellige temaer kan give meget klart forskellige udtryk.

Signatur-brainstorm: Det vi kalder skrift har med tegn at gøre, og tegn beror på konventioner: andre kan genkende det og sige "aha!" (jvf. færdselstavler). Vi har brug for at hitte på tegn, altså enkle, gentagelige former ligesom bogstaverne eller piktogrammer. Vær i denne brainstorm opmærksom på

tegnes udseende mere end hvad de skal betegne, på alt hvad der kan give dig inspiration og falder naturligt for dig. Afsøg i din forestilling tegnsprog af enhver art. Find materialer hermed. Gør efter på din egen måde. Ethvert tyveri af ideer er tilladt - det er nu engang på den måde, sprog udvikler sig.

Fig. 6 neden under gengiver noget af min egen inspirations-samling: andre alfabeters bogstaver, signaturer fra et vejrkort, piktogrammer fra indiansk tegnsprog, arbejder af billedkunstneren Kandinsky. Og uddrag af et snitmønster - skulle man nogen sinde komme i bekneb for ideer til hvordan linjer kan udformes forskelligt er der hjælp at hente her!

Fig. 6

Man kan "storme" i skriveredskaber også. Man bør have en rimelig samling til rådighed: både farver og sorte penne med forskellige strektykkelser! Hvilke yderligere redskaber kunne videre tænkes?

LAV SIGNATURER!

Herved forstår jeg tegn som ofte bruges flere steder i en notation, som er gentagelige (evt. med variationer!) og som er tilpasset den musik som skal beskrives. Som altså påstår noget om elementer i musikken. Se Fig. 4 og Fig. 5 ovenfor med deres signaturforklaringer.

Signaturerne skal altså være primært lyd-beskrivende, men må også gerne samtidig være udtryksfulde (se igen fig. 4 og 5!).

Der kan tænkes både abstrakte og billedlige signaturer. Fig. 7 neden for forskellige abstraktheds-grader. Fx. er cirklen til højre mere abstrakt end krøllen, og et romer-tre-tal som blot navngiver neutralt er igen mere abstrakt end cirklen.

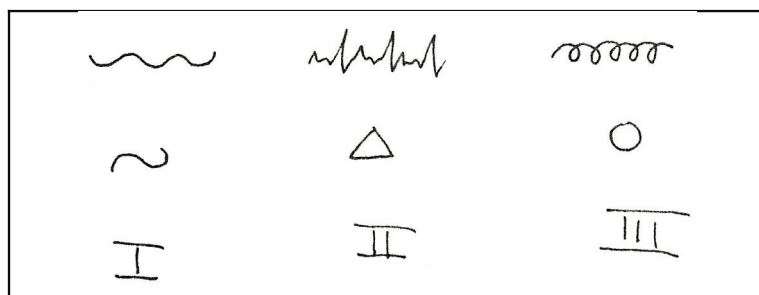

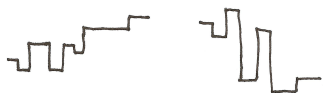
Fig. 7

Når du laver signaturer, så brug forskellige farver til at skille instrumenter, klient-terapeut mv. fra hinanden!

SPECIELT VEDR. MELODIER

Tommelfingerregel: melodier er særligt opmærksomhedsvækkende og danner små helheder, der opfattes som karakteristiske. Det er godt, hvis læseren kan følge dem i notationen. Det følgende eksempel foreslår en vej at gå. Det er taget fra den musik, fig. 4 og 5 er lavet over - de første godt 9 sek. af metallofon-melodien der høres allerførst:

1) starten kunne være en "trappefigur" som gengiver trinene:

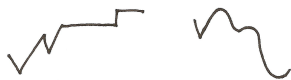

2) man kunne også intuitivt blødgøre den til "bølgefigurer" (eller starte med at lave sådanne), der mere viser tendensen og udelader nogle detaljer:

(det med at udelade detaljer bliver desto væsentligere, jo længere det melodistof er, som man vil aftegne!)

3) så kunne man også gøre figurerne udtryksfulde på forskellig vis. Den første del har jeg oplevet som mere kantet, den næste som mere blid og rund:

4) her er en anden version:

- som tager sig den dristighed at lave krøller i signatur-udtryksfuldhedens tjeneste, som går ud over det at have en linje som udelukkende går fra venstre mod højre...

5) og her er så en, der ikke bare består af en tynd streg, blot for første halvdel:

Den lige streg kan blive lovlig asketisk at se på (måske afhængigt af sammenhængen) - og med varieret tykkelse kan man også få styrkegrader med.

Alle eksemplerne oven for bibeholder naturligvis det konkret beskrivende sigte.

Man kan få en computer til at gøre arbejdet eller et forarbejde ved at lave et godt spektrogram af pågældende passage. I timerne træner vi det dog manuelt.

DEL OP I AFSNIT!

Lyt efter, hvor mange afsnit du synes, musikken indeholder - og gør dem tydeligt forskellige. En næsten magisk virksom procedure til at sætte den besværlige virkelighed på sprog og begreber! (Det er det, der hedder segmentering).

STILISÉR!

Kortet er og skal ikke være som landskabet. Det skal være en forgrovn, den bevidste løgn som bedst viser hen til sandheden! Det gælder både signaturer, afsnitsdeling m.m.

En historie: i bogen "Den lille Prins" af Antoine de Saint-Exupéry er en pilot nødlandet i en ørken og møder den lille prins. Prinsen beder ham indtrængende om at tegne et får til ham. Efter mange tegninger, som alle kasseres af prinsen, tegner piloten tilsidst en kasse og siger: "Det får, du vil have, er i den kasse" - og så bliver prinsen endelig tilfreds.

Der er grænser for, hvor detaljeret man skal lave notationen. Kühl (se litt.) taler om større eller mindre grader af skarphed eller opacitet. Altså større eller mindre grader af "sløring", dvs. ved større grad at små forskelle overses og de større træder frem på grund af konteksten. Det er nemmere sagt end gjort, men vælg en passende grad af detaljering! Er der tendens til at tage for mange bittesmå detaljer med, så find på nogle signaturer som kan sammenfatte de musikalske

figurer. Er der tendens til at gå for let hen over detaljerne, så sørg for på en tidslinje at der ihvertfald er klare og sigende forskelle at se med visse faste intervaller, fx. 15 eller 20 sekunder.

KOORDINATSYSTEMET

Den grafiske notation orienterer sig efter koordinatsystemet men kun i store træk, selv om høje og dybe registre gerne skulle kunne ses i tonerummet som sådanne. Signaturerne kan godt leve lidt deres eget liv, så fx. melodibevægelser måske fremtræder større end en computer ville have tegnet dem. Jo tykkere noget er tegnet, jo kraftigere lyder det, er en anden god regel.

Vi er vant til at læse fra venstre til højre, og i traditionelle noder at aflæse tonehøjder som op og ned. Det kan fungere godt her osse. Tommelfingerreglen lyder: brug dette medmindre du ser grund til andet.

Er det ikke tankevækkende... som komponisten Anestis Logothetis gør opmærksom på, blev et nodesystem med flere linjer indført ca. år 1000 - ca. 600 år før man ellers regner med at koordinatsystemet blev indført! I noder læser man jo ganske automatisk i flere dimensioner samtidig.

EXKURS. Hvis man prøver at holde sig så strengt som muligt til at notere i koordinatsystem er det en krævende, men også lærerig øvelse. Den kan bl.a. vise, at man skal være omhyggelig med at give pauserne deres rette omfang, og den kan demonstrere det praktiske i at fatte sammenhænge sammen i tegn, signaturer - det er i sidste ende nødvendigt.

Visse traditionelle sammenhænge i musikken ses mindre i strengt koordinatsystems-noteret musik - og visse sammenhænge ses nu tydeligere end på noder! Se det følgende...

COMPUTERVISUALISERING

Visse MIDI-baserede computer-musikprogrammer kan direkte vise musik som indspilles fra et klaviatur i et koordinatsystem. (Nogle gjorde det med stopur og ved at udmåle centimeter på lydbånd før). Se Fig. 8 nedenfor (lavet med Macintosh Performer o.1990), som gengiver begyndelsen af Bachs C-dur-præludium. (Pianisten lader højre hånds underste toner hænge. De små "dimser" nederst gengiver anslagsstyrke.).

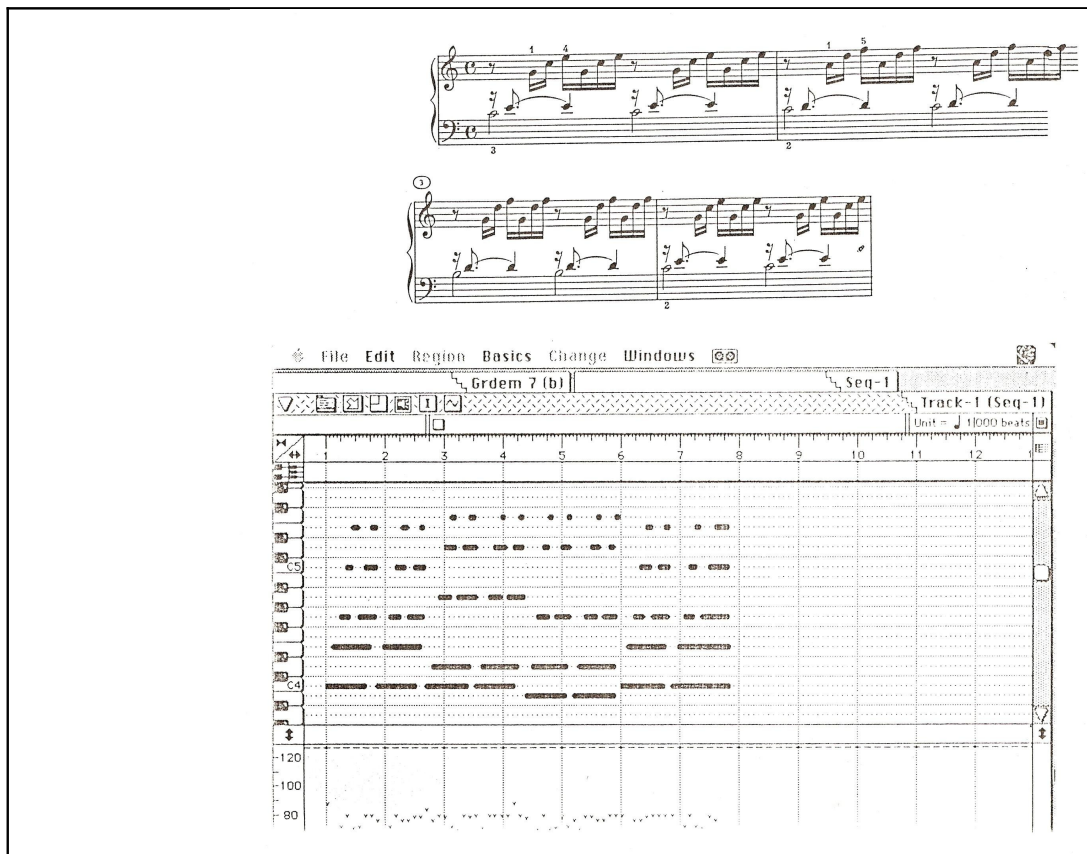

Fig. 8

Nedenunder vises et såkaldt spektrogram lavet af en computer (med Soundtrack Pro) over det samme eksempel, som notationerne i Fig. 4 og Fig. 5 var lavet over (se ovenfor side 7). Det registrerer ikke blot de enkelte toner som én tone, men al den lyd de indeholder inklusive overtonerne. Man kan umiddelbart følge at registrene er dybt - højt - dybt - højt.

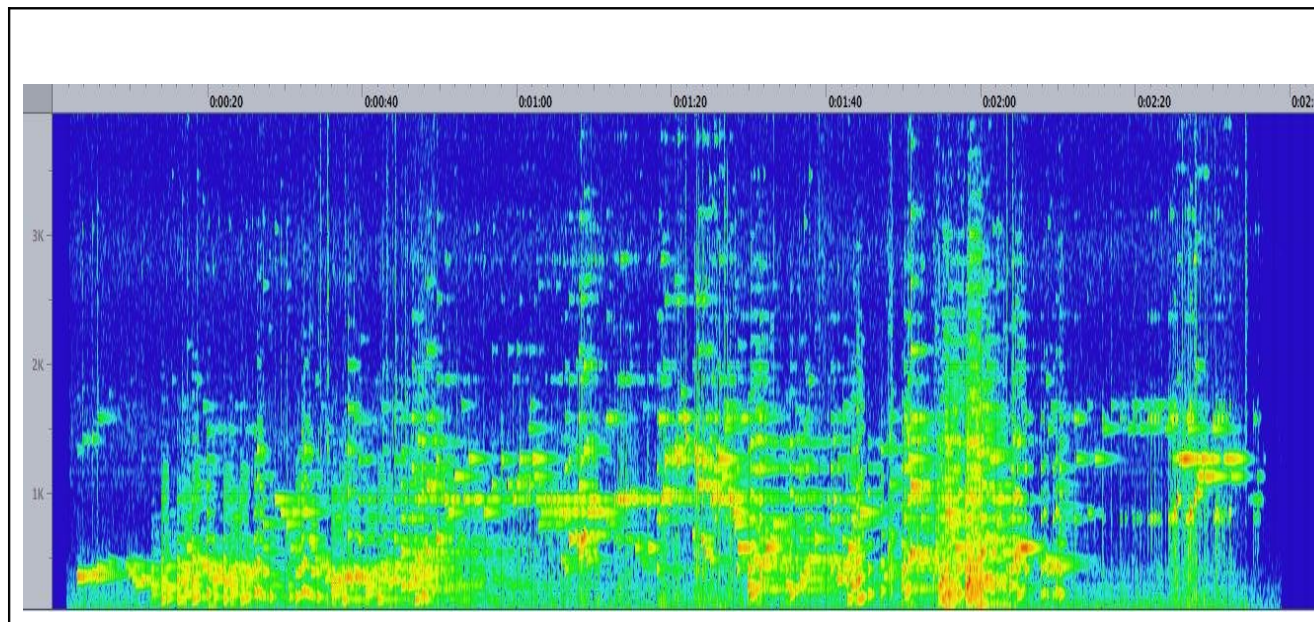

Fig. 9

Der findes flere former for computervisualisering. "Waveform" er en af de mest almindeligt kendte - den første i Fig 10. Derefter følger to forskellige udgaver af de kurver, som programmet MIA tegner (www.miamusicmap.com) over lydstyrke. De tager udgangspunkt i waveformen men udjævner og forenkler kurven efter forskellige indstillinger, man selv kan skrue på.

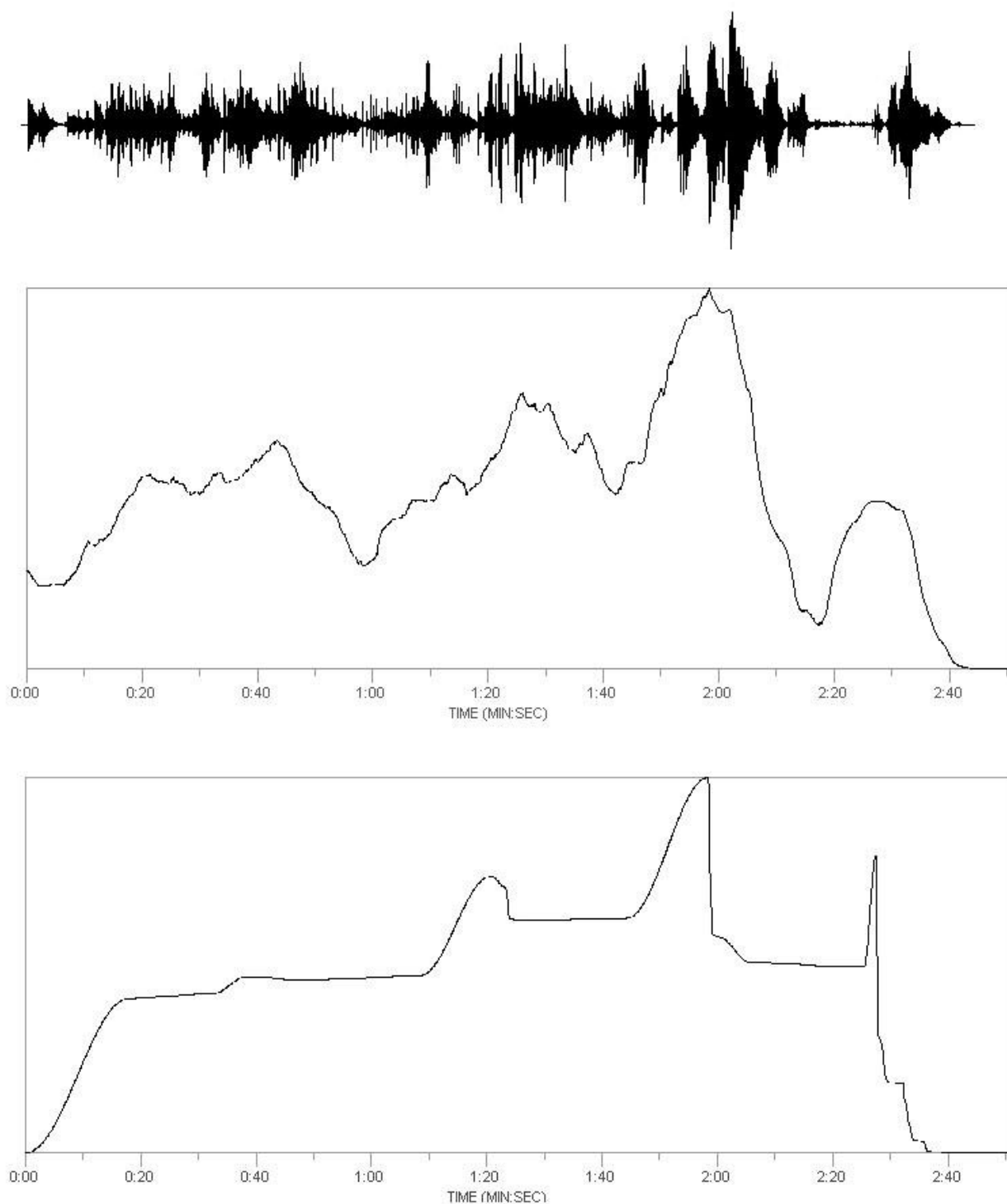

Fig.10

NOTATIONENS HELHED

Notationen skal gøre det muligt at følge karakteristiske steder og stræk i musikken mht. dimensioner og parametre som melodibevegelser, klang, registre, sats, tæthed, dynamik, kontraster, forholdet mellem de spillende etc. (alt ifølge den individuelle analyse af musikken som afspejler sig i signaturforklaringen!). Både velvalgte signaturer, koordinatsystems-orienteringen samt afsnitsdeling og karakteristik af de enkelte afsnit bidrager hertil. Se sammenfatningen i Fig. 9.

Igen kan nævnes, at signaturerne skal være lyd-beskrivende. Hvis noget lyder som en elefant, skal man altså ikke tegne en elefant, men søge at afbilde lyden ;-). Derimod kan små tegninger godt indgå til supplement af rammernes udformning mv, som et stemnings-malende element, i lille omfang. Se som exx smileyen og tordenvejret i skitsen nedenfor Fig. 9.

GRAFISK NOTATION

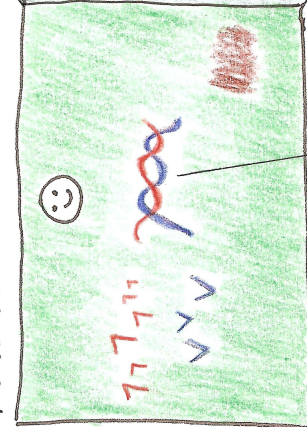
- HURTIG SKITSE:

"Gå en tur med linsen"
(Paul Klee)

-- og brug også nogle
enkle figurer ud over
linjen ...

∴ → ∞ V ∇ ∞ etc.

FORSKELLIGE DYR ...

— = KULENT

--- =

777 = KORTE
KLAVERTONER

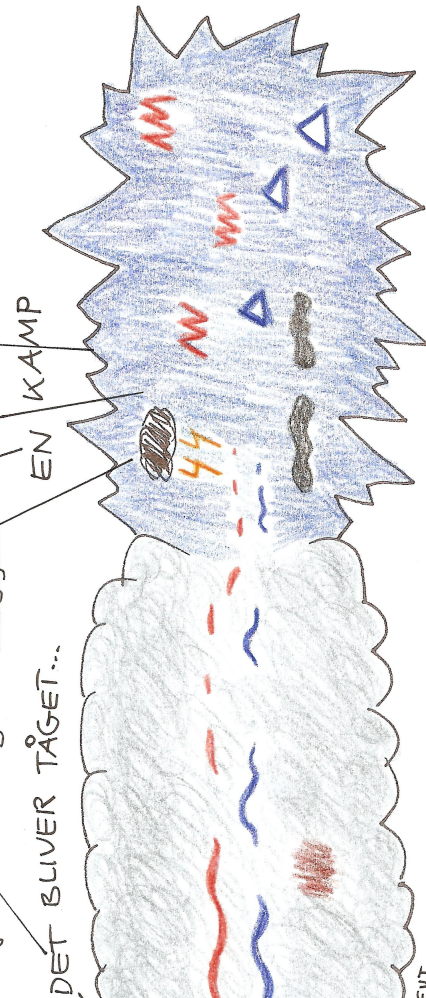
= STEMMER
etc!

2) Opfind dine egne passende, forenklede, evt. gentagelige signaturer - som altid skal søge at afbilde selve lyden. Hvis der er to som spiller, så søg at skelne mellem dem (farver er en god idé ... og skil dem ikke helt ad som i et partitur). Giv karakteristiske elementer deres egne signaturer, inklusive melodiske konturer (i alle samtlige toner!) og registre (tænk på et koordinatsystem). Lad streger tydeligt/signaturens fyldighed repræsentere hvor kraftigt/svagt. Tilføj signaturforklaring.

GRAFISK NOTATION - STORT FORMAT:

1) Lav en hurtig skitse og del den ind i afsnit. Hvis der er to som spiller, så forsøg at fange begge ind (er der mere end to må de godt behandles som en gruppe).

4) Giv hvert afsnit en titel (frit opfundet - måske en fortsat historie). Tilføj dine egne rammer og evt., med forsigtighed, andre udtrykfulde visuelle elementer for at vise karakteristiske træk ved afsnittene og forhøje i mellem dem. Giv hvert afsnit sin egen baggrundsfarve.

3) Tegn det hele igen. Skal det være "med det hele", så indarbejd en fiduslinje med finelige prøverige inddelinger. På denne måde skabes der en hierarkisk struktur med 2 niveauer og en kontrolleret differentiering (en standardisering som modvirker at man drukner i detaljer). Den gør det let for betragterens øje at "hoppe rundt" og opfatte både detaljer og deres generelle kontekst.

Til "stort format" hører også forarbejdet med "3 notoner", "TFS" og kort verbal tolkning af terapeutiske intenselementer - se andetsteds.

Notationen bør være let at overskue, både i beskrivelsen af den lyd, der høres og i formidlingen af tolkning - "hvad tror jeg, foregår hos dem der spiller", gerne omskrevet billedligt.

Standard-model: 2-5 afsnit som hver har sin særlige ramme og baggrundsfarve samt en titel. Se også igen Fig. 5. Ang. rammer, se et ex. neden for i Fig. 10.

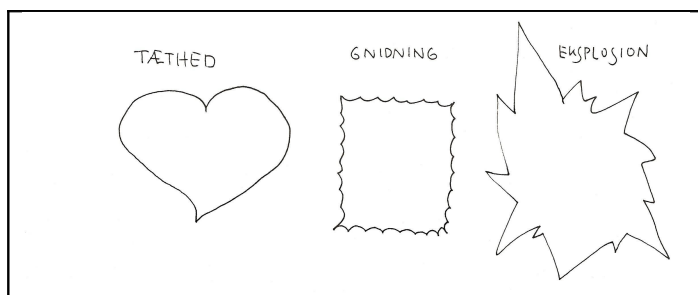

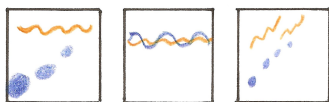
Fig. 10

Man kan også tilføje små tegninger og evt. bruge "talebobler". Gør gerne tolkningen til en fortsat historie - det giver overskuelighed. Og vær ikke bange for at gøre både signaturer og afsnit udtryksfulde at se på.

PIKTOGRAMMER SOM SUPPLEMENT

Et piktogram er en enkel, skematiseret tegning, og de bruges i færdselstavler og mange andre slags skilte. De skal kunne opfattes med det samme.

Hvis notationen har mange detaljer som ikke i samme fremstilling særlig let kan bringes til at "smelte sammen" for øjet i enkle helheder, og iøvrigt hvor man finder det hensigtsmæssigt, kan dette kan bruges som et trick: over hvert afsnit anbringes et lille piktogram, som i kraftigt reduceret form viser noget karakteristisk fra afsnittet. Følgende eksempler refererer til Fig.4 (blad tilbage og se...)

At karakterisere afsnittene ved hjælp af piktogrammer er lidt det samme som det jeg kalder "øvelse i helhed og afsnitsdeling" (se oversigten tilsidst her i bogen), men uden titler, forskellighed i rammer og baggrundsfarver.

COMPUTER OG REPRODUKTION

I timerne arbejder vi i hånden, og til eksamen bedes man angive, hvilket eksemplar originalen findes i, hvis der er en sådan.

Der er imidlertid ikke noget i vejen for at man kan arbejde med computer. Det behøver ikke være et enten/eller, elementer kan tegnes og derefter scannes og bearbejdes videre i computeren.

En meget nøjagtig måde at få tidsangivelser korrekte på er at tage mål af et print af en waveform eller et spektrogram - printet kan lægges under papiret man tegner på eller haves under/over, idet man lader tidslinjerne flugte.

Skal en grafisk notation bruges i en artikel eller lignende, så check, hvad reproduktionsteknikken gør ved tegningen på et tidligt tidspunkt (scanning, fotokopi, diverse slags meget forskellige print og tryk), om den kan gengives acceptabelt og hvad der evt. kan gøres derved hvis ikke - ændre på tegningen, kompensere teknisk... Vær klar over, at svage baggrundsfarver har det med at forsvinde - de skal måske overdrives i originalen for at ses! Gul har det i det hele taget med at forsvinde - skal måske laves lidt i retning af orange. Check naturligvis også, om redaktørerne af tidsskriftet eller bogen, hvis noget sådant er målet, overhovedet vil gengive illustrationerne i farver hvis dette er tanken, eller om man skal betale for det.

FALDGRUBER

a) faldgruber, hvorved skaberen af notationen og/eller læseren drukner i detaljer:

- "Pseudo-forskellighed af signaturer": den situation hvor håndskriften gør figurerne lidt forskellige og læseren ikke kan vide om det er med vilje eller ikke. Se Fig. 11 !!

Fig. 11

- En for stor detaljering uden noget, der giver adskillelse af afsnit og karakteristik af dem.

b) faldgrube, hvorved detaljerne lades i stikken, så læseren får for lidt idé om det klingende:

- analytiske oversigter som står alene og som ikke henviser til de konkrete, hørbare egenskaber ved musikken - eller
 - billedkunst som løber af med skaberen af notationen, som er flot men hvor det er svært konkret at forbinde den med musikken.

DIV. KRAV OG GODE IDEER ANG. EKSAMEN

NB: dette henviser til brug af metoden i "stort format" ved eksamen i Auditiv Analyse. I andre sammenhænge kan man gøre hvad man vil ;-)

STANDARD-MODELLEN: 2-5 afsnit med streger imellem, en kort overskrift til hvert afsnit, forskellige baggrundsfarver/mønstre og/eller rammer omkring indholdet.

Der skal være:

- tidslinje (inddelinger hvert 20.sek)
- signaturforklaring

Som tommelfingerregel bør der være:

- en lodret akse som repræsenterer tonehøjde
- klar inddeling i 2-5 afsnit hver med hver sin ramme og titel. Titlerne udformes efter fri fantasi.
- inddeling i personer og instrumenter, medmindre der er flere end 2, som spiller. (Men det må meget gerne se integreret ud, brug farver og signaturer).

Det er vigtigt, at:

- signaturene og deres placering er så tilpas objektivt lyd-beskrivende (på yderplanet), at andre kan følge med i musikken.
- udformningen af helhed og afsnit er så fantasifuld, at din idé om en historie eller lign. lyser ud af notationen. (Husk tegninger, indramninger, baggrunde, etc.). (Signaturer må også gerne være fantasifulde, men det objektive - yderplanet - har dog prioritet.)

.....

Husk, læseren kan ikke skelne mellem "orden" og "indhold" som når der er tale om kendte systemer, men reagerer umiddelbart på det, der er! - Ord i begrænset omfang kan indgå i notationen.

Kvalitetskriterier i bedømmelsen:

- anskuelighed for læseren af dele og helhed og deres sammenhæng (herunder både fx. letlæselighed og i detaljer og om afsnittenes individuelle karakter kan opfattes hurtigt)
- signaturers kvalitet
- rimelig tæt dækning af forløbet

LITTERATUR (en selektiv liste).

I det følgende henviser AUB til biblioteket på Aalborg Universitet, NJMK betyder Nordjysk Musikkonservatorium. VBN er www.vbn.dk, Vidensbase Nordjylland, AAUs virtuelle bibliotek for forskning. Selvom forkortelser ikke er anført, kan materialet godt alligevel have.

En genvej til opdateret information over hvad AUB har: skriv "grafisk notation" ved søgning i Auboline og tryk ENTER og se en liste over de materialer, som haves! Her kommer så også en række relevante noder, man kan få inspiration af.

Se iverigt min bibliografi Experimental Improvisation Practise And Notation 1945-1999. An Annotated Bibliography.

<http://www20.brinkster.com/improarchive/legno1uk.htm>

inkl. addenda.

.....

Bergstrøm-Nielsen, C. (1992). Graphic notation. Systematic exercises in making aural scores.

Retrieved 31 October 2010 from

<http://www20.brinkster.com/improarchive/graphen.htm>

Bergstrøm-Nielsen, Carl: "Graphic Notation as a Tool in Describing and Analysing Music Therapy Improvisations", Music Therapy. The Journal of the American Association for Music Therapy, vol. 12, nr. 1, 1993 (udg. 1995). P. 40-58.

Præsenterer grafisk notation som den laves på AAU. Illustrationer bl.a. fra studerendes arbejder og af CBN, "Edvard" fra Nordoff og Robbins: Creative Music Therapy.

Bergstrøm-Nielsen, Carl: Intuitiv musik og grafisk notation på Aalborg Universitet. Om to musikrelaterede fag på musikterapistudiet og deres teoretiske baglande. Col legno 1999.

Artiklen, som både findes i en dansk og en engelsk version (= Monographs #1) er tilgængelig på <http://www20.brinkster.com/improarchive/cbn.htm> (samt www.musik.aau.dk, se efter Col Legno).

Bergstrøm-Nielsen, Carl: "Om mine tolkninger af de kliniske improvisationer" og "en diskussion af undersøgelsesresultaterne..." i Lund, Grethe: Skizofreni og musik Aalborg Universitetsforlag, 1988. 35 sider.

Tidlig tekst, som præsenterer og kommenterer TFB-metode i tolkning af improviseret musik. Med eksempler.

Bergstrøm-Nielsen, Carl: "From a Music Therapist's Diary 3/12 1996 - 2/12 1997". (Work with mentally retarded people. A Selection of graphic sketches). MS, 1998. VBN

Bergstrøm-Nielsen, Carl: "Some experimental developments on the background of Danish "Contemporary Classical" music life", i ledsagehæfte til CD Experimental Music from Denmark '96. (mxp - Danish Music Export and Promotion), 1996. 3 sider. AUB

Bergstrøm-Nielsen, C. (1998). The Music of Edward, Session One, As Graphic Notation. *Nordic Journal of Music Therapy* 8 (1): 96-99.

Bergstrøm-Nielsen, Carl (2009). "Graphic Notation in Music Therapy. A discussion of what to notate in graphic notation, and how". *Approaches* 1 (2) (72-92). Retrieved from <http://approaches.primarymusic.gr>.

Sammenlignende gennemgang og diskussion af egne og kollegers arbejder i et lidt større perspektiv.

Bergstrøm-Nielsen, Carl (2010). "Graphic notation - the simple sketch and beyond".

Kommenterer "From a music therapists' diary" og grafisk notation i den simple form. *Nordic Journal of Music Therapy* 19 (2), 162 - 177. P. 162-177.

Borum, Helena; Daussel, Tinne; Pedersen, Birte Littrup; Svane, Henrik; Jørgen Plaetner: *Nocturne for Flute and Tape. Aural Score*. Wilhelm Hansen, cop. 1975. 22 sider.

Lyttepartitur i farver med indledende tekster, bla. om fremgangsmåden i lyttepartituret.

Brindle, Reginald Smith: *The New Music: The Avant-garde since 1945*. Oxford (OUP), 1975 - sec.ed. 1986. AUB

Giver en af de vigtigste fremstillinger af notation i ny musik. Se afsnittene "Indeterminacy, Chance and Aleatory Music" s. 60-80, "Improvisation-Graphic Scores-Text Scores" s. 81-98, "Notation" s. 175-181 og appendix "Some new notational Symbols" s. 203-14. Sidetal stemmer overens i gammel og ny udgave.

Susanna Cohen, Avi Gilboa, Carl Bergstrøm-Nielsen, Rivka Leder and Yifat Milstein (2011): A multiple-perspective approach to graphic notation. *Nordic Journal of Music Therapy [in press- Digital udgave haves, pr. 21.november 2011]*

Gieseler, Walter: *Komposition im 20. Jahrhundert. Details - Zusammenhänge*. Ed. Moeck, Nr. 4015, 1975. AUB

Bog med virkelig mange gode notationseksempler. (Musikhistorisk fremstilling fås bedre andetsteds). Bibliografisk stof om udgivne notationer.

Gilboa, A. & Bensimon, M. (2007). Putting clinical process into image: A method for visual representation of music therapy sessions. *Music Therapy Perspectives*, 25 (1): 32-42.

Gilboa, A. (2007). Testing the MAP: A graphic method for describing and analyzing music therapy sessions. *The Arts in Psychotherapy*, 34: 309-320.

Gilboa, A. (2012). Developments in the MAP: A method for describing and analyzing music therapy sessions. *Nordic Journal of Music Therapy*

Hagtvet, Bente Eriksen: *Skriftsprogs udvikling gennem leg*. Gyldendal, 1988?. ISBN 87-00-41792-0.

Giver eksempler på eksperimenterende stadier før konventionel skrivning er indlært.

Jensen, Bent: Om at finde vej til et hul i muren. Terapeutisk progression i musikterapi med skizofrene, belyst ud fra interaktion og fortolkning af modoverføring. *Speciele i musikterapi*, 1998.

Grafisk notation indgår i en større, sammensat analyse af en skizofren patients improvisationer. 4 farveplancher med udarbejdede notationer. Desuden sort/hvide afbildninger af en af terapeutens umiddelbare skitser af samme forløb. - Forf. afbilder musikalske detaljer med grafiske symboler og bruger samtidig notationernes billedmæssige helheder til at associere ud fra og derved uddybe reflektionsprocessen.

Carl Erik Kühl: *Lytning og begreb. En pædagogisk manual i elementær auditiv analyse*, PUFF, VMK Forlag, 2007 (Findes på www.vmk.dk)

Langenbach, Michael: "Zur körpernahen Qualität von Musik und Musiktherapie und der Angemessenheit ihrer graphischen Notation", Musiktherapeutische Umschau 19, s.17-29, 1998.

Fra forfatterens resumé (overs.v.cbn): "Musikkens kropsnære kvalitet giver et vigtigt redskab til at udtrykke præsymbolske og præverbale erfaringsmåder...Der argumenteres for at grafisk notation i musikterapi er bedst egnet blandt andre notationsformer til at indfange denne kropsnære kvalitet". CBNs aktiviteter omtales.

Logothetis, Anestis: Zeichen als Aggregatzustand der Musik. Wien-München (Verlag Jugend und Volk; Jugend und Volk 6087-3), 1974. Del af en serie: Edition Literaturproduzenten.

Historiske betragtninger og fremlægning af forfatterens eget notationssystem.

Mahns, Wolfgang: Symbolbildungen in der analytischen Kindermusiktherapie. Eine qualitative Studie über die Bedeutung der musikalischen Improvisation in der Musiktherapie mit Schulkindern. Ph.D.-afhandling. Manus., Aalborg Universitet, 1998.

Afsnittet "Die musiktherapeutische Improvisation als Forschungsgegenstand" er en sammenlignende diskussion af 13 modeller for analyse af improviseret musik i musikterapi. CBNs model ses som i særlig grad orienteret mod musikterapeutisk handle og mod supervision. Andre ophav til modeller er Nordoff/Robbins, Alvin, Priestly, Gertrud Orff, Ruud, Bruscia, Tüpker, Colin Lee, Friis-Zimmermann, Langenberg, Niedecken and Nygaard Pedersen/Bonde.

Maegaard, Jan: Musikalsk modernisme. Stig Vendelkær/Wilhelm Hansen. 1964/1971. 155 sider. Notationseksempler diskuteres.

Matras, Margretha (MAMA): Lyd. Weekend_rapport. Fra kursus på Kunstsolen Odsherred. Fotokopieret, 1996.

Kursus i billedarbejde med intuitiv musik/grafisk notation ved Carl Bergstrøm-Nielsen beskrives og refereres. Egne arbejder herfra vises.

Maur, Karin von (ed): Vom Klang der Bilder. Die Musik in der Kunst des 20.Jahrhunderts. München (Prestel Verlag), 1985. 480 sider. AUB

Stort billedatlas om musik som tema i billedkunst.

Motte, Helga de la: Musik und Bildende Kunst. Laaber-Verlag, 1990.

Bog der fremfører den tese at tid og rum er blevet relative begreber i den moderne virkelighed! Mange gode illustrationer fra nye notationsformer og fra billedkunst.

Ottem, Bernt Johan: Lytteboka. Ill. og lay-out: Rune Hansen. Norsk Musikforlag, 1971.

Bla. oversigtlige lyttepartiturer til symfonisk musik af Brahms og Beethoven.

Pedersen, Inge Nygaard og Scheiby, Benedikte Barth: Musikterapeut - Musik - Klient. Erfaringsmateriale fra den 2-årige musikterapiuddannelse i Herdecke 1978-80. Med kassettebånd. Specielt ang. musikanalyse samt grafisk notation: s. 89-101 og 155-63. Aalborg Universitetsforlag, 1981. 188 sider. ISBN 87-7307-154-4.

Diskussion af analysemetoder over for improviseret musik, herunder Kurth. Et grafisk partitur over båndeksempel.

Karin Schou: Forandring - belyst ved en case i aktiv musikterapi som personlig vækst. Speciale i musikterapi, Aalborg 2003. (Nr. 107 i).

5 udarbejdede grafiske notationer indgår.

SLAGSER AF ØVELSER:

HURTIG SKITSE

Hurtigt - høre 1 gang (evt. først tegne bagefter)

Enkel "krusedulleskrift"

Kan bruges til notater om terapimusik mv., evt. til formidling.

SIGNATUR

Høre flere gange.

Især en øvelse, forberedelse til andet : brainstorm i hvordan man kan lave passende gentagelige, evt. varierende figurer. Skal være lyd-beskrivende (men behøver ikke være kedelige).

Et værksted for enkelt-dele (må gerne være en kaotisk skitse!). Brug ikke energi på at gøre forløbet rigtigt eller på at få alt med.

Denne øvelse træner at beskrive "nedefra".

HELHED OG AFSNITSDELING

Høre flere gange. Inddele.

ViSE afsnittenes forskellighed: bruge overskrifter, rammer, baggrundsfarver, frie beskrivende tegninger mv. Må meget gerne arbejdes sammen i en helhed. Dette supplerer det lyd-beskrivende med stemnings-mæssige ting.

Øvelse. Skal ikke være detaljeret. Træner at beskrive "ovenfra".

Kan også bruges til notater, supervision og formidling som en forkortet version af "med det hele", bla. til længere forløb.

PIKTOGRAMMER (THUMBNAILS)

Ikke selvstændig form (hos Carl) men tilføjelse til andet.

Ganske små "Still-billeder", kan supplere med gentagelse/udvalg af det allermest karakteristiske af det lyd-beskrivende, evt. med en fri tegning, der fatter sammen.

MED DET HELE

Høre mange gange.

Rimelig dækning af forløb. Brug af signaturer og af det der nævnes ovenfor under Helhed og Afsnitsdeling.

Læs videre i "div. krav og gode ideer til eksamen".

Kan bruges til dyberegående analyse, supervision, formidling.

Mini-udgave: uden tidslinjen med sekunder.
